

ристання комп'ютерної техніки, мультимедіа та Інтернет-технологій перетворює навчання у цікавий та ефективний процес. Поєднання інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій та освітньої галузі дозволить створити оптимальні умови для суспільного прогресу.

Прикладами застосування освітніх інноваційних технологій для поліпшення учнівських досягнень із шкільних предметів є такі: 1) інтерактивні, аудіовізуальні та мультимедійні технології (зокрема, на уроках історії, географії, літератури тощо), що сприяють формуванню дослідницьких завдань і забезпечують поетапне їх виконання; 2) електронний підручник, інтерактивний курс лекцій, комплекс моделюючих програм, пристрої, програми щодо контролю за реальним експериментом, система тестового контролю, презентації (наприклад, на уроках фізики, хі-

мії); 3) освітня візуалізація – моделювання об'єктів, предметів та явищ, що зазвичай створюються за допомогою комп'ютерної графіки. Вона є досить корисною в навчальному процесі при вивченні складних тем, які важко уявити. Наприклад, на уроках фізики при вивченні атомної структури; на уроках історії для відтворення стародавніх епох, таких як ера динозаврів; на уроках біології для вивчення скелету людини тощо.

На мою думку, інновації у навчальних стратегіях розвитку освіти ЗНЗ зможуть окреслити ті високі стандарти і якісні показники, котрі держава та небайдужі освітяни планують досягти в результаті її реформування. Сучасна освіта й освіта майбутнього мають базуватися на активному використанні інноваційних технологій, що є засобом реалізації навчальних стратегій ЗНЗ.

ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЯК СТРАТЕГІЯ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ

*Щербань Микола Петрович,
к. пед. н., доцент кафедри філософії та економіки освіти
Полтавського обласного інституту післядипломної
педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського*

У статті розглянуто значущість педагогічного супроводу як стратегії становлення особистості учня, його підготовки до подальшої самореалізації як людини, громадянина в реальному житті суспільства.

Ключові слова: особистість, педагогічний супровід, технологія, підходи, принципи виховання, педагогічні умови формування особистості.

Щербань Н. П. Педагогическое сопровождение как стратегия становления личности ученика. В статье рассмотрена значимость педагогического сопровождения как стратегии становления личности ученика, его подготовки к последующей самореализации как человека, гражданина в реальной жизни общества.

Ключевые слова: личность, педагогическое сопровождение, технология, подходы, принципы воспитания, педагогические условия формирования личности.

M. Shcherban. Educational support as a strategy for socialization of pupils.

Importance of the educational support as a strategy for socialization of pupils is considered, their getting ready for the subsequent self-realization as person and citizen in real life of the society.

Keywords: personality, educational support, technology, approaches, principles of upbringing, pedagogical conditions of socialization.

На початку XXI століття науковцями та громадськістю визначається необхідність пріоритетного розвитку освіти як соціального інституту, як головного чинника цивілізаційного, технологічного розвитку, культурного стану суспільства. Реформування освіти сьогодні вже не лише освітня проблема, воно набуло важливого соціального, а то й загальнофілософського значення. Як і будь-яке історично-соціальне явище, це не стихійний, а керований системний процес, який має свої власні цілі.

Нині значно зросла соціальна роль освіти: від її ціннісних орієнтирів та ефективності залежать перспективи розвитку майбутніх поколінь. Система освіти в цілому здатна – а за твердженням Б. С. Гершунського – і зобов'язана впливати на розвиток суттєвих тенденцій у суспільстві, прискорювати або гальмувати їх, знаходити специфічні можливості для вирішення актуальних соціальних проблем, попереджати негативний їх розвиток [2, с.29]. Д. М. Гвішіані вважає "Якщо суспільство буду-

ється на справжніх демократичних началах, а не є різновидом тоталітарного режиму, то і питання організації і управління стосуються не тільки вузького кола керівників і спеціалістів, але і всіх людей, що беруть участь у спільній організованій або самоорганізованій діяльності та зацікавлені у досягненні високої результативності своїх трудових і творчих зусиль у системі раціонально організованої роботи, яка базується на демократичних і науково обґрунтованих засадах" [3, с.71].

Державна політика України в галузі освіти сьогодні спрямована на запровадження нових освітніх моделей, які повною мірою відповідають вимогам сталого розвитку, враховують важливість критичного мислення, соціального навчання та реальної участі особистості у житті суспільства.

Особистість – це свідомий суб'єкт, що займає певне становище в суспільстві і виконує соціально-корисну суспільну роль. Поняття "особистість", якщо його розглянути через систему цінностей, має два аспекти: об'єктивний – відображає освоєння цінностей, створених у процесі розвитку, становлення, діяльності людства та суб'єктивний – індивідуальне, особистісне, внутрішнє засвоєння, "інтеріоризацію" цього ціннісного надбання конкретною людиною.

Процес цієї інтеріоризації відбувається протягом всього життя і може бути або стихійним, або керованим. Сучасна система суспільних цінностей у зв'язку із економічним і духовним занепадом суспільства далека не тільки від досконалості, але й від багатьох цивілізаційних норм. На жаль, саме ця спотворена культура стихійно інтеріоризується студентською молоддю під впливом ЗМІ, кінопродукції, масового мистецтва, ситуацій реального життя. Протидіяти стихійному засвоєнню цих спотворених правових цінностей може тільки цілеспрямоване формування правової культури в системі початкової, середньої, середньої спеціальної та вищої освіти.

Провідною умовою формування учня як особистості, громадянина, патріота є необхідність врахування вчителями його психічної індивідуальності, суперечностей між новими істинами і тими, які вже сформувався, внаслідок власного досвіду, отриманих раніше знань.

Важливою складовою сформованої особистості є соціально-комунікативні якості особистості – культура спілкування, моральна культура, національна самосвідомість, соціальна та політико-правова активність. Вказані складові не є стихійними утвореннями, а підлягають цілеспрямованому розвитку у процесі навчання та виховання.

Суттєвою ознакою сучасної освіти стає орієнтація на виховання ключових компетентностей особистості, які дозволять їй бути мобільною та конкурентоспромож-

ною, здатною до самореалізації на основі свідомого життєвого вибору, сприятимуть розкриттю творчого потенціалу.

Головним фактором процесу формування особистості є соціалізація та організований у навчальному закладі навчально-виховний процес. Сьогодні ставить перед освітянами завдання переходу на креативно-пошуковий рівень виховання особистості. Основним виміром освітньої діяльності має стати формування особистості, здатної повноцінно жити й активно діяти, постійно самовдосконалюватися, адекватно реагувати на зміни в умовах глобалізації та інформаційно-технологічної революції.

Сьогодні саме таке бачення ролі та місця освіти має стати провідною стратегією діяльності школи, системи освіти в цілому.

Дана стратегія має передбачати чітке розуміння результатів навчальної діяльності та найбільш раціональних прийомів для їх отримання, перспективу становлення, розвитку особистості, де особистість – це конкретна людина в сукупності її соціальних і життєво важливих якостей, набутих нею у процесі соціального розвитку, які виявляються в суспільних зв'язках і стосунках та визначають значущі відносно інших людей вчинки.

"Із теплих маминих рук учитель взяв твою руку..."

"Індивідуальна стратегія навчання" – оснований на прогнозі загальний план спільних дій вчителя і учня, що визначають найближчу перспективу інтелектуального та особистісного розвитку школяра у процесі вивчення обраного предмета або будь-якої предметної галузі. Вона підтримується комплексом дидактичних засобів та передбачає надання психолого-педагогічної допомоги [3].

Особистість є продуктом навчання, результатом якого є набуття нових соціальних навичок, нових властивостей особистості: навички толерантної поведінки, міжособистісного спілкування, розуміння їх необхідності та значущості здатності творчо і критично мислити, конструктивно використовувати отримані знання, знаходити нетрадиційні рішення проблем, що виникають.

Способом реалізації змісту навчання, передбаченого навчальними програмами є технологія навчання, це система форм, методів і засобів навчання, що забезпечує найбільш ефективно досягнення поставлених цілей.

Учитель, подаючи матеріал уроку, має спрямовувати учнів на цілісне його бачення, вчити розумінню і конструктивному використанню отриманих знань у перспективі планування їхньої подальшої життєдіяльності.

Стратегія становлення особистості учня в навчальному закладі реалізується різними напрямками педагогічної діяльності, од-

ним з яких є педагогічний супровід упродовж навчання.

Педагогічний супровід формування особистості розкривається у двох аспектах:

- ♦ загальношкільний – співпраця вчителів і адміністрації; сформовані в педагогічному колективі єдині вимоги, які реалізуються під час проведення уроків, на перервах, у позаурочний час; співпраця школи з батьками учнів, громадськістю мікрорайону школи;

- ♦ особистісний – включає підходи, принципи навчання та виховання, педагогічні умови формування особистості.

Найбільш узагальненим підходом до формування особистості є гуманістично спрямований. Принципи його організації – гуманізації, індивідуалізації, опори на реальний досвід суб'єктів навчання, їх співробітництва, позитивної емоційної забарвленості тощо. В основу покладено ідеї – особистість формується через індивідуальну соціальну активність, бажання і прагнення; здатність до всебічного самовдосконалення; її права проявляти й розвивати свої здібності в умовах позитивної морально-психологічної атмосфери навчального процесу, необхідність і доцільність надання їй можливостей для самореалізації [6, с.29; 8].

2. Особистісно орієнтований підхід передбачає формування особистості через проектування змісту й методичного забезпечення з урахуванням:

- а) вікових та індивідуальних особливостей, зокрема, здібностей, потреб, мотивів, інтересів;

- б) попередньо отриманих знань, умінь, способів діяльності, які знаходять втілення в індивідуальному досвіді та суттєво впливають на формування особистості на всіх етапах навчання: цілевизначення, планування, організації, рефлексії й оцінювання.

Педагогічними умовами реалізації цього підходу є системне проведення різних форм зворотного зв'язку (анкетування, опитування тощо). Характерні проблемно-пошукові, активні й інтерактивні методи навчання (організаційно-ділові ігри; застосування опорних конспектів). На дидактичному рівні цей підхід зумовлює використання принципів індивідуалізації [6, с.143], опори на реальний досвід учня. Очікуваним результатом є оволодіння правовими знаннями, усвідомлення значення правової культури для професійної діяльності як певний рівень професійної компетентності.

3. Компетентнісний підхід – комплексне оволодіння знаннями, вміннями, навичками та способами діяльності в умовах розвитку здібностей і ціннісних орієнтирів. Методи: частково-пошукові, проблемні, інтерактивні, моделювання життєвих ситуацій.

4. Діяльнісно-орієнтований підхід – ученя може стати активним суб'єктом діяльності за наявності таких внутрішніх умов її реалізації, як:

- а) особистісна значущість діяльності для нього, тобто відповідність внутрішнім мотивам, потребам і інтересам, що розкриває можливості для його подальшої самореалізації;

- б) усвідомлення ним завдань, необхідних зовнішніх умов реалізації, критеріїв оцінювання, її прогнозованих результатів.

5. Технологічний підхід – процес навчання проектується на рівні й у форматі педагогічної технології. За визначенням І. Лобишевої, педагогічна технологія – це побудова діяльності педагога та студента, в якій всі дії, що входять до її складу, спрямовані у певній цілісності й послідовності, а виконання передбачає досягнення необхідного результату [7]. Створення атмосфери навчальної співпраці, взаємозбагачення, взаємопідтримки в умовах запровадження дидактичних принципів співробітництва, позитивної емоційної забарвленості процесу підготовки, свідомості, активності й самостійності учнів.

6. Аксіологічний підхід – специфіка ціннісних орієнтацій учнів (принципи, ідеали, поняття добра і зла, щастя, справедливості) не тільки вивчається в моніторинговому дослідженні і підлягає цілеспрямованому впливу, результат якого оцінюється на початку і протягом навчання.

7. Синергетичний підхід, значення якого полягає у створенні педагогічних умов для підвищення результатів навчальної діяльності, розвитку прагнення учнів до творчості та значно стимулює мотивацію [6]. Сутність синергії визначають формулою: $1+1>2$ що часто розуміється в педагогіці як більша ефективність діяльності кожного учасника навчального процесу у співпраці з іншими, ніж в індивідуальному режимі [6, с.187]. Методами є інтерактивні та проблемно-пошукові, форма – групова, а принципи – колективної взаємодії, співпраці, індивідуалізації, опори на реальний досвід суб'єктів навчання, гуманізації тощо. Це розуміння підходу акумулюється в таких положеннях:

- а) роль викладача полягає у створенні учням умов для самостійного породження ними знань, активної й продуктивної творчості;

- б) взаємовідносини викладача та учнів під час підготовки є інтерактивними, наявне кооперативне співробітництво, в якому обидві сторони активно навчаються одна від одної [1, с.8];

- в) зміст і методи педагогічного впливу узгоджуються з провідною діяльністю учнівського віку – підготовкою до вибору професії.

Принципи виховання – вихідні положення, що впливають із навчальної стра-

тегії школи, закономірностей виховання й визначають загальне спрямування виховного процесу, основні вимоги до його змісту, методики та організації.

1. Принцип гуманізації полягає в орієнтації мети, змісту, форм і методів підготовки на особистість учня. Серед основних ознак цього принципу навчання такі: а) позитивне ставлення педагогів до своїх вихованців; б) стимулювання розвитку суб'єктивних рис останніх; в) запровадження діалогічних засад освіти; г) гуманістичний аксіологічний аспект навчання тощо.

2. Принцип співробітництва полягає у відсутності примусу, насильства, в дотриманні принципу природовідповідності, що означає підтримку й розвиток усього того, що втілюється в особі людини від народження: "нестримний потяг до пізнання світу й самого себе в цьому світі, урахування природного права на свободу вибору, права на щасливе життя; учитель допомагає учням самостійно знаходити відповіді на запитання або засвоювати вміння, навички і способи дії у процесі навчання. Ефективна фасилітація передбачає дотримання викладачем певних умов, серед яких: а) попередня підготовка та планування заняття; б) конструктивна настанова на вирішення проблем; в) наявність потрібних навичок і виробленого типу поведінки" [8, с.143].

Цей принцип дозволяє реалізувати розвиток здібностей, формування інтересів, мотивів; відбувається пошук, вибір учнями оптимальних варіантів вирішення навчально-правової ситуації у співробітництві з викладачем; одержання індивідуального досвіду. Форма роботи групова та індивідуальна.

3. Принцип колективної взаємодії є продовженням попереднього дидактичного принципу, але зумовлює співробітництво між учнями. Показниками ефективності запровадження цього принципу є розширення знань, вдосконалення навичок і вмінь кожного; формування характерних для колективу взаємовідносин, де умовою успіху кожного є успіх інших членів колективу.

Форми – групові, а методи – інтерактивні (дискусія, круглий стіл тощо).

4. Принцип індивідуалізації – передбачає врахування і цілеспрямований розвиток індивідуально-психологічних особливостей та можливостей учнів. Зокрема, мотивів, інтересів, здібностей, особистісних рис (відповідальність за своє навчання, толерантність тощо), вищих когнітивних функцій (мислення, пам'ять, уява тощо), а також знань, умінь, навичок. Може впроваджуватись у формі та засобами індивідуальних завдань, що складаються з урахуванням нахилів, інтересів, потреб і здібностей учнів та виконуються ними самостійно під керівництвом вчителя.

5. Принцип опори на досвід суб'єктів навчання означає врахування і актуалізацію у процесі підготовки суб'єктивного досвіду кожного учня:

а) досвід нагромадження знань;

б) досвід застосування знань, що проявляється у знаннях і вміннях, розрізняється за частотою використання, змістом і ефективністю для конкретного учня.

6. Принцип свідомості, активності і самостійності суб'єктів навчання як продовження діяльнісно-орієнтованого підходу характеризується такими основними ознаками:

а) учні як суб'єкти навчальної діяльності усвідомлюють цілі, завдання, умови, зміст, засоби, етапи, прогнозований результат і його значущість, а також форми, строки, критерії і показники оцінювання знань, що має мотивувальний вплив та є передумовою їх активної участі у процесі навчання;

б) передбачає використання певних шляхів активізації навчальної діяльності учнів, серед яких: активні та інтерактивні методи навчання; усвідомлення значущості знань і вмінь, що здобуваються, їх практичної цінності; вміння адекватно оцінювати свої успіхи та аналізувати невдачі;

в) впровадження цього принципу сприяє підвищенню рівня самостійності учнів як суб'єктів підготовки.

7. Принцип орієнтованості на практичну діяльність – передбачає використання форм і методів навчання, що моделюють ситуації реального життя. До них ми відносимо рольові ігри, частково-пошуковий метод тощо.

8. Принцип науковості є традиційною дидактичною передумовою організації навчання і, відповідно, підґрунтям її теоретичної і практичної цінності.

Важливою складовою педагогічного супроводу є його педагогічне забезпечення. Педагогічне забезпечення як стратегія становлення особистості реалізовується і оцінюється за такими показниками:

а) детальна ознайомленість учителів з рекомендаціями для проведення занять; усвідомлення ними діяльнісного, розвивального та виховного потенціалу змісту, форм і методів, значущості отриманих знань для особистісного розвитку учнів;

б) попереднє визначення й реалізація шляхів адаптації навчальних матеріалів до специфіки цільової аудиторії (розподіл на мікрогрупи для виконання конкретних вправ; прогнозування ефективних методів);

в) готовність до педагогічної рефлексії, тобто оцінки ефективності методів, форм і засобів підготовки в конкретному класі;

г) здатність виявити причини її можливої недостатньої ефективності, вжити заходів для підвищення результативності підготовки (варіювання форм і методів, узгод-

ження з індивідуально-психологічною специфікою класу).

2. Системне проведення психодіагностики та інших форм зворотного зв'язку (анкетування, опитування, моніторинг тощо). Ця педагогічна умова відрізняється від форм контролю, метою якого є виявлення наявних (вхідний контроль) чи набутих (проміжний і підсумковий контроль) знань, умінь або навичок учнів. Підставою є попереднє виявлення індивідуально-психологічних особливостей, зокрема:

а) структури мотиваційної сфери (сформованості потреб, типології мотивів тощо);

б) типових труднощів, характерних для процесу оволодіння знаннями.

3. Забезпечення цілісності, безперервності, варіативності й інтегративності підготовки до життя у сучасному соціумі.

Реалізація ідеї педагогічного супроводу впродовж навчання як стратегії особистості учня знаходить своє втілення в підготовці його до подальшої самореалізації як людини, громадянина в реальному житті суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишневецький О. Сучасне українське виховання / О. Вишневецький. – Л. : Львів. обл. пед. тов-во, 1996. – 232 с.

2. Гершунский Б.С. Философия образования. – М. : Московский психологосоциальный институт, Флинта, 1998. – С. 29.

3. Гвишиани Д.М. Организация управления. – 2 е-изд. доп. – М. : "Наука". 1972. – 536 с.

4. Индивидуальные стратегии обучения / Тамбовский областной институт повышения квалификации работников образования : официальный сайт. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа к документу : <http://toipkro.ucoz.ru/forum/14-31-1>

5. Навчання Intel: Проектування ефективних проектів : Стратегії навчання. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://educate.intel.com/ua/ProjectDesign/InstructionalStrategies>

6. Кудрявцев В. Н. О правопонимании и законности / В. Н. Кудрявцев // Государство и право. – 1994. – № 3. – С. 12-15.

7. Лобышева И. С. Тема урока : "Технология разноуровневого обучения математики" [Электронный ресурс] / И. С. Лобышева. – Режим доступа : http://festival.1september.ru/2005_2006/index.php?numb_artic=310546

8. Нэрсесянц В. С. Философия права : учеб. для вузов / В. С. Нэрсесянц. – М. : ИНФРА : М-Норма, 1997. – 652 с.

9. Орзих М. Ф. Право и личность / М. Ф. Орзих. – К. : Вища шк., 1977. – 143 с.

10. Опьонков М. Синергия як основа діалогічної концепції освіти / М. Опьонков // Завуч [Наша вкладка]. – 2004. – № 36(222). – С. 8.

РЕФЛЕКСИВНИЙ ПІДХІД ДО ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ СТРАТЕГІЙ НАВЧАННЯ

Новак Олег Олександрович,
в. о. доцента кафедри педагогічної майстерності ПОІППО
і.м. М. В. Остроградського

У світлі стратегічних завдань інноваційного розвитку сучасної системи освіти постає закономірне питання про те, як упроваджені інновації, що являють собою новий освітній продукт, будуть сприйматися основним споживачем – учнями. Наскільки великий адаптаційний потенціал учнів (і, власне, вчителів) щодо сприйняття нового? Чи існують ризики того, що найкращі розробки не підійдуть для конкретного освітнього середовища, і якщо ці ризики є, то наскільки серйозними можуть бути наслідки від невдачі? Яким чином передбачити та попередити можливі труднощі впровадження інновації? Питання доречні, адже у практиці кожного педагогічного працівника знайдуться приклади того, як багатообіцяльні ідеї залишалися невпровадженими або давали прямо протилежні результати.

Вирішенню даної проблеми, очевидно, сприяє орієнтація вчителів на побудову суб'єкт-суб'єктних стосунків з учнями, коли частину відповідальності за якість навчання беруть на себе самі учні. Цей процес залучає максимально усвідомлювану позицію щодо того, як і за яких умов учні мають шанси досягати своїх найвищих результатів. Адже розуміння людиною свого стилю навчання й опора на нього при побудові власних освітніх траєкторій є ключовою умовою формування суб'єкта діяльності. Завдання вчителя при цьому полягає в організації та управлінні процесом розвитку в учнів такої здатності до самоорганізації, суб'єктної позиції в навчальній, суспільній діяльності.

Існують різні підходи до розуміння стратегій навчання: прямі (пам'яті, когнітивні, заміщення) та непрямі (метакогні-